

LBRIS

We know
books

AURUL LA ROMANI

RADU LUNGU

 paideia

CUPRINS

AURUL ÎN LUMEA LARGĂ	7
AURUL ÎN DACIA PREISTORICĂ ȘI GETO-DACICĂ	15
AURUL ÎN PROVINCIA ROMÂNĂ DACIA	23
AURUL ÎN EVUL MEDIU TRANSILVĂNEAN	51
AURUL ÎN TRANSILVANIA HABSBURGICĂ	67
AURUL ARDELEAN ȘI "REGĂȚEAN" ÎN PERIOADA MODERNĂ	73
AURUL ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ	79
<i>Socetatea "Mica"</i>	87
<i>Socetăți miniere mici</i>	90
<i>Transilvania Interbelica</i>	95
AURUL ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ ȘI ÎN CEA A SECOLULUI XXI	103
CENTRUL MINIER DE LA ROȘIA MONTANĂ	111
COMOARA REGELUI DECEBAL ȘI PRADA DE RĂZBOI A ÎMPĂRATULUI TRAIAN	131

<i>Istoria romana</i> (redactată începând cu 229 d.Hr.)	131
<i>Geticele</i> (Inc. sec. II d.Hr.)	133
TEZAUROL LUI BRÂNCOVEANU	135
AURUL ALUVIONAR PE MELEAGURILE ROMÂNEȘTI	139
"FEBRA AURULUI" PE MELEAGURILE ROMÂNEȘTI	153
CĂUTĂTORI VECHI ȘI NOI DE AUR	153
<i>"Febra aurului" modern</i>	153
<i>"Febra aurului" contemporan</i>	155
<i>"Asociația Căutătorilor de Comori și Tezaure din România"</i>	162
<i>Căutători de aur industriali</i>	165
<i>Legende privind căutătorii de comori</i>	166
MISTERELE AURULUI — LEGENDE ȘI MITURI	169
5 LEGENDE DIN SERIALUL "VÂLVA MINEI" (1933-1936)	
Arpad SCHREIBER <i>inginer și publicist</i>	181
<i>Arpad Schreiber,</i>	
<i>"Prefața" la ciclul "Valva minei"</i>	183
<i>Cortej de înviere în mină</i>	195
<i>Originea denumirii muntelui "Despicata"</i>	205
<i>Unde aurul se transformă în pâine</i>	212
<i>Întâmplarea lui Bucureștean Fillmon, cu valva minei</i>	220
<i>Răzbunarea vâlvei, care a întins o mână de ajutor muncitorului minor</i>	229

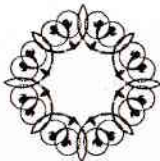
"VÂLVA BĂII" (1912) Ion AȚĂRBICEANU (1882-1963)	241
AURUL TRANSILVĂNEAN ÎN MUZEE ȘI EXPOZIȚII	251
<i>Muzeul Aurului Brad</i>	251
<i>Muzeul Mineritului Aurifer</i>	
<i>Roșta Montană</i>	254
<i>"Casa de Aur" din</i>	
<i>Dumbrava Sibiului</i>	259
<i>Expoziția itinerantă "Cadrilaterul aurifer al Transilvaniei - Exploatarile miniere de la Brad, Bala de Arleş, Balța și Bala de Criș" (2010)</i>	260

In 1933, publicistul și omul politic liberal (deputat și senator de Alba) Ion Rusu Abrudeanu (1870-1934), un "fiu al Munților Apuseni", vedea menirea "metalului zeilor" în istoria românilor de la nord de *Danubius*: "Minele de aur din munții metalici ai regiunii Abrudului joacă de aproape 2000 de ani un rol covârșitor în încheșarea și dezvoltarea poporului român din Ardeal, căci ele au constituit principala putere de atracție, sub imboldul căreia marele împărat Traian a ținut să ocupe cu orice preț Dacia"; acest "fiu al Abrudului" a văzut deci lumina zilei "în istoricul și pitorescul ținut al Munților Apuseni, în ale cărui galerii, peșteri și caverne s-a zămislit și s-a dospit, în timpurile de vagabondaj ale popoarelor barbare, o bună parte din masa <sic> etnică a neamului românesc de astăzi" (Ion Rusu Abrudeanu, *Aurul românesc. Istoria lui din vechime până astăzi*, București, Cartea Românească, 1933, "Prefața").

Munții Apuseni în perioada interbelică (foto Bazil Roman)

De fapt, teritoriul actual al României a fost binecuvântat cu îmbelșugate zăcăminte de aur, cu unele dintre cele mai bogate resurse de sare din lume, precum și cu îndestulătoare pânze "freatice" de naft (țiței). Fapt pentru care cuceritorii romani – făuritori, împreună cu geto-dacii, ai neamului românesc –, apoi, preț de mai bine de un mileniu, trecătoarele popoare migratoare, în sfârșit, încluderea și lăcomia războinică a stăpânitorilor medievali și moderni – maghiari, otomani, habsburgi, ruși – ai Pannoniei, Balcanilor și nordului Mării Negre, ei bine, toți acești factori istorici "exoțeni" au fost ademeniți de avuția meleașurilor carpato-dunărene al căror pântec era plin de un curcubeu de nestemate: "aur roșu"-"aur alb"-"aur negru".

AURUL ÎN LUMEA LARGĂ

Iată ce porunci Dumnezeu lui Moise pentru a desăvârși, cu prețuire, "Chivotul și capacul ispășirii" (*Exodul* 25, 10-30): "10Să facă <copiii lui Israel> un chivot de lemn de salcâm [...]. 11Să-l poleiești cu aur curat, să-l poleiești pe din lăuntru și pe din afară, și să-i faci un chenar de aur de jur împrejur. 12Să torni pentru el patru veriți de aur, și să le pui la cele patru colțuri ale lui: două veriți de o parte și două veriți de cealaltă parte. Să faci niște druți de lemn de salcâm, și să-i poleiești cu aur. [...] 16Să pui în chivot mărturia <=Tablele Legii>, pe care ți-o voi da. 17Să faci un capac al ispășirii de aur curat [...]. 18Să faci doi heruvimi de aur, să-i faci din aur bătut, la cele două capete ale capacului ispășirii. [...] 22Să pui capacul ispășirii pe chivot, și în chivot să pui mărturia, pe care ți-o voi da. [...] 23Să faci o masă de salcâm [...]. 24S-o poleiești cu aur curat, și să-i

faci un chenar de aur de jur împrejur.
²⁵Să-i faci împrejur un pervaz de un
 lat de mână; peste el să pui un chenar
 de aur de jur împrejur. ²⁶Să faci pen-
 tru masă patru veriği de aur, și să pui
 veriğile în cele patru colțuri, care vor
 cele patru picioare ale ei. ²⁷Veriğile să
 fie lăngă pervaz, și în ele se vor vâri
 druğii ca să ducă masa. ²⁸Druğii să-i
 faci din lemn de salcâm, și să-i acoperi
 cu aur; și ei vor sluji la ducerea mesei.
²⁹Să-i faci farfurii, cățui, potire și cești,
 ca să slujească la jertfele de băutură;
 să le faci de aur curat. ³⁰Să pui pe
 masă pâinile pentru punerea înainte,
 ca să fie necurmat înaintea mea”.

Tot în “Exodul” se vorbește despre
 “Vișelul de aur”, care a fost așezat
 de Aaron pe Muntele Sinai (*Exodul*
 32, 1-20): “Poporul văzând că Moise
 zăbovește să poçoare de pe munte,
 s-a strâns în jurul lui Aaron și i-a zis:
 « Haidel fă-ne un dumnezeu care să
 meargă înaintea noastră; căci Moise,
 omul acela care ne-a scos din țara
 Egiptului, nu știm ce s-a făcut <cu
 el> » ²Aaron le-a răspuns: « Scoateți
 cerceii de aur din urechile nevestelor
 voastre, fiilor voștri și fiicelor voastre,
 și aduceți-i la mine! » ³Și toți și-au
 scos cerceii de aur din urechi și i-au

adus la Aaron. ⁴El i-a luat din mâinile
 lor, a bătut aurul cu dalta, și a făcut
 un vișel turnat. Și ei au zis: « Israele!
 iată dumnezeul tău, care te-au scos
 din țara Egiptului! » ⁵Când a văzut
 Aaron lucrul acesta, a zidit un altar
 înaintea lui, și a strigat: « Măine va
 fi o sărbătoare în cinstea Domnului! »
 [...] ⁷Domnul a zis lui Moise: « Scoa-
 lă și poçoară-te; căci poporul tău, pe
 care l-ai scos din țara Egiptului, s-a
 stricat. ⁸Foarte curând s-au abătut,
 de la calea pe care le-o poruncisem
 Eu; și-au făcut un vișel turnat, s-au în-
 chinat până la pământ înaintea lui,
 l-au adus jertfe, și au zis: Israele, iată
 dumnezeul tău, care te-a scos din
 țara Egiptului! » [...] ⁹Și, pe când se
 apropia de tabără, <Moise> a văzut
 vișelul și jocurile. Moise s-a aprins de
 mânie, a aruncat tablele din mână,
 și le-a sfărâmat de piciorul muntelui.
²⁰A luat vișelul, pe care-l făcuseră ei;
 l-a prefăcut în cenușă, a presărat ce-
 nușa pe fața apei, și a dat-o copiilor
 lui Israel s-o bea”.

Cât de prețuit era aurul ne-o spune
 și *Noul Testament*, în episodul adora-
 rii lui Iisus Hristos de către cei trei
 maçi de la răsărit: “Au intrat în casă,
 au văzut Pruncul cu Maria, mama

Lui, s-au aruncat cu fața la pământ, și l s-au închinat; apoi și-au deschis visteriile, și l-au adus daruri: aur, tămâie și smirnă" (*Matei 2, 11*).

Prin faptul că aurul are o greutate precisă și condensată într-un volum mic (greutate specifică mare), apoi, prin proprietățile sale fizice – metalul cel mai "prelucrabil", putând fi laminat în foițe extrem de subțiri, tras în fire care abia se văd cu ochiul liber, sau putând lua orice formă imaginată de bijutier –, precum și chimice – inerție chimică (adică nu se combină cu alte elemente), calitate care îl face să existe în formă elementară, liberă, fapt pentru care, uzual, este denumit "aur nativ" –, în fine, prin strălucirea lui și ușurința de a fi recunoscut, la care se adaugă raritatea lui și dificultățile de a fi extras din măruntaiele pământului sau scos din nisipuri aluvionare, toate acestea sunt tot atâtea particularități care au făcut ca omenirea să considere aurul drept metalul cel mai prețios, un fel de "ochiul dracului" după care gonește, asudă și fușe, dintotdeauna și neconținut, întreaga suflare omenescă.

Toate acestea "calități" și "defecte", care au adus fericire unora și nenorocire altora, au făcut ca aurul să devină o "marfă specială", o marfă intermediară în negoțul de tot felul. Astfel a apărut moneda de aur, cu rol de "etalon de valori". Ultimul rege al Lydiei, *Cresus* (catre 560-546 î.Hr.), pare să fi fost la originea baterii primelor monede de aur și argint. *Cresus* a făcut și experimentul bimetalismului, cu scopul de a conferi monedei sale o valoare universală; această invenție monetară urma să fie adoptată de cetățile ioniene din vestul Anatoliei, apoi de către cetățile comerciante din Grecia. Mai apoi, romanii au introdus și ei aurul ca monedă (*aureus*) în schimburile comerciale.

Aurul obținut de om, la începuturile istoriei umane - pentru că există și o istorie geologică – a "metalului zeilor", provenea din zăcăminte secundare (depunerile aluvionare de aur nativ); pe de o parte, culoarea și luciul caracteristice, datorate inerției chimice a aurului, au atras privirea omului preistoric, iar pe de altă parte, procesul de eroziune naturală a masivelor aurifere, "ajutat" de repeziciunea cursului apelor de munte și de calitățile aurului

(greutatea specifică mare și stabilitatea chimică ridicată), se termină prin concentrarea aurului în aluviunile unor râuri montane, ceea ce a permis recuperarea artizanală sub formă de foițe minuscule (solzișori, paiețe) sau de pietricele (pepite).

Mult mai târziu, curiozitatea umană a "observat" că există aur și în geodele (roci de formă sferică) de cuarț din filoanele aurifere care erau la vedere; drept urmare, a început cea de-a doua etapă din istoria extracției aurului, mai evoluată, adică minieritul în zăcămintele primare.

Zăcămintele secundare se formează deci pe seama celor primare, în urma dezașării și alterării minereurilor aurifere.

Nisipuri aurifere din fluviile Lumii Vechi se află în Dunăre, Elba, Inn și Rhin, precum și în râurile și, în ceea ce ne privește, în văile mai mari sau mai mici din Munții Apuseni. Prin aluviunile apelor curgătoare aurul ajunge și pe fundul mărilor, al Mării Mediterane, Mării Negre, de pildă.

Pentru a rămâne în Europa și a ne apropia de vremurile noastre, amintim faptul că românii extrăgeau aurul, mai întâi, în nordul Peninsulei Italice

(în Piemont), apoi în coloniile lor din Gallia și Peninsula Iberică (în Asturia și Lusitania), precum și în provincia Dacia (în Transilvania).

În Evul Mediu, aurul era exploatat mai ales în Boemia, Slovacia și Transilvania, ultimele două făcând parte din Regatul maghiar; și, în mai mică măsură, în Moravia, regiunea Salzburgului și Carinthia.

După descoperirea Americii, sub impactul epuizării multor mine de aur din Europa, spaniolii și portughezii au mutat exploatarea aurului pe noul continent (Mexic, Peru, Brazilia).

Tot în Lumea Nouă, aurul aluvionar avea să joace un rol socio-economic esențial, descoperirea lui în anumite zone ale lumii fiind la originea declanșării celebrelor "febre ale aurului" sau "goane după aur": "febra aurului californian" (1848, pepite de aur pe valea Sacramento), "febra aurului australian" (1851), "febra aurului sud-african" (1886, la Johannesburg), "febra aurului din Klondike" (1896, la granița dintre Canada și Alaska).

Începând cu ultimul sfert al secolului al XIX-lea, europenii pun extracția abundentă de aur pe umerii Africii coloniale.